

Stallo - jätten som gifte sig med en trästock

För länge sedan bodde några samefamiljer långt uppe i fjällen. De hade ställt upp sina kåtor vid sidan av en vacker sjö. Det var vinter och isen låg tjock över sjön. På andra sidan sjön bodde några stora jättar. De verkade ha bosatt sig i en grotta som bildats under fjällkanten.

Samebarnen brukade försöka smyga sig riktigt nära dem för att lättare kunna se och höra vad jättarna gjorde och vad de pratade om. Barnen tyckte att det var mycket spännande. Samerna kallade jättarna för Stallo. Ibland kunde de höra hur jättarna, istället för att prata med varandra, ilsket skrek saker som: – Har jag inte sagt att du ska göra som jag säger, kunde den ena skrika och då brukade den andra skrika saker som: – Jag kastar mitt spjut på dig om du inte håller tyst! Jättarna verkade vara mycket argsinta.

Föräldrarna ville inte att barnen skulle gå för nära jättarna. De hade hört talas om att Stallojättar kunde vara farliga. Barnen envisades med att smyga och spana på jättarna. Till slut kände sig en av gubbarna i byn tvungen att samla ihop barnen för att tala allvar med dem.

– Stallojättarna kan vara mycket farliga, sa gubben och för att barnen verkligen skulle förstå att han menade allvar, så tillade han också: – Stallo äter barn! Ett av barnen blev riktigt förskräckt och frågade förfärat: – Men tänk om jag bara är här ute och leker bredvid kåtorna, och så kommer Stallo hit, och tar fast mig, för att äta upp mig, trots att jag har aktat mig för honom- vad händer då? Gubben lugnade barnen med att påminna dem om att de alltid kunde klara sig undan från Stallo genom att vara kluriga och tänka ut en plan för att lura Stallo.

– Om Stallo får tag på er, sa han, håll bara med honom och gör som han säger, så att ni inte retar upp honom i onödan. Under tiden tänker ni ut en plan och glöm inte att ni alla är mycket bättre på att tänka ut kluriga saker än vad Stallo är.

Nästa morgon vaknade Stallojättarna efter en kall natt i grottan. De klev ut ur sin bostad för att sträcka på sig. Det var två jättar, en äldre jätte och en lite yngre. Den äldre kände sig som en far för den lite yngre Stallojätten.

Den äldre jätten harklade sig och med sin kraftiga röst sa han: – Hör du, min son, jag har funderat på om det inte vore dags för dig att gifta dig! De yngre jätten blev både glad och lite pirrig i magen, och svarade genast: – Jaa, det vore verkligen trevligt, att äntligen få någon att kramas med och... Längre hann han inte förrän den äldre jätten irriterat avbröt honom. – Ja, ja, nu var det ju inte det jag tänkte på först och främst. Jag tänkte på att vi skulle kunna få hit en fru till dig som skulle kunna städa, laga

mat, diska och tvätta kläder. Den yngre log lite skamset och svarade: – Ja just det, det tänkte jag inte riktigt på, och i nästa andetag frågade han: – Men, vem ska jag gifta mig med? Nu började den äldre Stallojätten känna sig riktigt otålig.

– Använd dina ögon, sa han i lite högre ton, har du verkligen inte sett alla de där samerna på andra sidan sjön? Det måste vimla av flickor därborta. Vi går helt enkelt över isen och hämtar en fru åt dig! – Ja, just det, svarade den yngre, det tänkte jag inte riktig på. – Men, fortsatte han lite osäkert, kan man verkligen göra så, bara hämta en? Nu höjde den äldre jätte sin röst och sa högt: – Kan och kan, om VI vill hämta en fru till dig, så HÄMTAR vi väl en fru till dig, VEM SKULLE VI FRÅGA OM LOV!?

Vid det här laget hade samefamiljerna, på andra sidan sjön, gått in i sina kåtor för att äta och vila. En av familjerna satt inne i sin tältkåta och samtalade lite lågmält, när de plötsligt hörde tunga steg och mörka röster utanför tältduken. – Tänk om det är Stallo, viskade en av flickorna, vad gör vi då? – Om det är Stallo, viskade pappan tillbaka, låt mig sköta samtalet.

Dörren till tältkåtan drogs åt sidan och i dörröppningen kunde man tydligt se två stora figurer, Stallo och hans son. En av jättarna harklade sig lite och frågade: – Jag undrar om min son här, skulle kunna få gifta sig Just när han hade sagt detta såg han en mycket vacker flicka längst in i den mörka kåtan, så han fortsatte: -...med er vackra dotter som sitter därborta!?

Flickan snyftade till högt och ljudligt, men hennes far stötte henne i sidan med armbågen och viskade: – Samla ihop dig, jag tar hand om Stallo, lita på mig. Flickan torkade en tår från kinden och svalde gråten. Hon hörde hur hennes far sa: – Ja, det går nog bra. – Jaha ja, då kanske de kan sätta i gång att gifta sig nu på en gång då, svarade genast den äldre Stallojätten, som verkade ha bråttom. – Njaa, sa flickans far och försökte vinna lite tid, när vi gifter bort våra barn brukar vi vara noga med att laga god mat och göra oss fina, för att det ska bli riktigt festligt och sådant tar ju lite tid. – Hmm, hur lång tid kan det ta och göra allt det där som du nu pratar om då, frågade Stallo. – Några dagar, minst, skyndade sig flickans far att svara. – Då återkommer vi om några dagar då, sa Stallojättarna, innan de återigen gav sig av över isen.

Nu var verkligen goda råd dyra. Flickan grät i högan sky. – Varför sa du så där, att jag skulle gifta mig med en Stallo, snyftade hon. Pappan, som även han började känna sig rädd och nervös, sa bara: – Har jag inte sagt åt er, att aldrig svara emot en Stallo, att man bara håller med och under tiden börjar man tänka ut en plan för att lura den dumme jätten. – Så, nu kanske ni alla kan vara lite tysta nu så jag får tänka ut något.

Han satte sig sedan ner och funderade och funderade. Efter ett tag studsade han upp. – Nu vet jag, sa han bara, alla måste packa ihop kläder, mat och till och med några av kåtorna. Placera allt på ackjorna bakom renarna och far sedan i väg till fjället längre bort, var noga med att sopa bort alla spår efter er!

– Men du då, far, vad ska du göra, ropade flickan. – Jag blir kvar här för att ta hand om Stallos bröllop, svarade flickans far med en lite klurig blick.

När hela samefamiljen hade lämnat platsen var det dags för gubben att börja förbereda bröllopet. Mat, det måste han ordna. Han förde en av sina renar till slakt, tog ur köttet och satte det att koka i den stora kitteln ovanför elden. Nu var det bara en BRUD som fattades. Hur skulle han få tag på en brud åt Stallo? Han gick ut i skogen och kom efter en stund tillbaka med den tilltänkta bruden. En trästock! Han ställde stocken inne i kåtan, det var lite mörkt så Stallo skulle säkert tro att det var hans brud som väntade på honom. Samegubben hade ju hört att de där jättarna var riktigt lättlurade. Han tog ett steg bakåt för att studera bruden och han blev lite osäker på att Stallo verkligen skulle bli lurad. Det såg ju faktiskt mest ut som en stock. Raskt började han leta fram kläder som hade lämnats kvar i kåtan och nu klädde han på stocken. Först kolten, den dräkt som samerna brukade ha på sig, därefter bältet kring midjan, sjalen kring halsen och mössan på huvudet. När han återigen studerade stocken, såg det verkligen ut som en flicka som satt där i mörkret. Det såg ut som hon satt på knä med huvudet nerböjd, som om hon vore mycket blyg. Samegubben började känna sig nöjd med bröllopsplanerna och nu var det bara att vänta på Stalo. Hördes inte tunga steg utanför kåtan?

Plötsligt öppnades dörren och där stod nu den yngre av Stallojättarna. – Goddag, nu är jag här, gammgubben har gett sig av, så nu tänkte jag börja bo här med er, nu blir det helt enkelt jag som bestämmer här, sa han med en märkvärdig ton. – Var är alla föresten, skulle ni inte ordna med en fest, fortsatte han sedan när han såg att det verkade vara så tomt i kåtan.

– Jooo, ser du, svarade samegubben, de andra åkte iväg för att ordna en överaskning till er, de borde nog strax vara tillbaka och bruden sitter ju redan och väntar på dig.

Nu gällde det! Skulle Stallo bli lurad? Skulle han se att det bara var en trästock eller skulle han tro att det var en blyg flicka som väntade på att gifta sig?

– Åhh, sa Stallo, en mycket vacker brud! -Hon är nog lite blyg i början, sa samegubben, men hon tinar nog upp när ni väl har lärt känna varandra. Jag tror att jag far iväg för att tala om för de andra att du har anlänt, om du väntar här och samtidigt håller ett litet öga på maten som strax är klar, så är vi snart tillbaka, sa gubben och fortsatte direkt: –...och så har du ju sällskap av bruden. – Ja just det. Jag och min brud väntar här, sa Stallo som var nöjd över sitt trevliga sällskap.

Nu skyndade sig samegubben iväg. Han hade gömt sin ren med ackjan fastspänd bakom. Han hoppade upp på ackjan och daskade till renen och sedan bar det av. Han åkte iväg till fjällen längre bort, där

resten av familjen redan slagit läger. Han sopade bort alla spår efter sig genom att hänga lite granris längst bak på ackjan. Han hade inga planer på att återvända till Stallo igen.

Stallo å sin sida försökte bekanta sig med den mycket blyga sameflickan. Han ställde tappert frågor och försökte få henne att svara, men hon verkade lika blyg hela tiden.

– Du ser fin ut i de där kläderna, försökte han, men hon rörde sig inte ens. – Är du kanske lite hungrig, frågade han och hon rörde fortfarande inte på sig.

Stallo började känna sig irriterad och tänkte att han kunde ju äta själv i alla fall. Stallojättarna var ju kända för att vara mycket glupska och rätt var det var så hade Stallo ätit upp allt kött i grytan utan en tanke på att maten kanske skulle räcka till någon annan än honom. – Oj,oj oj, så trött man blir när man har ätit så här mycket, gäspade han och torkade munnen med skjortärmen.

– Jag tror det är dags att gå lägga sig, vi har väntat länge nog nu och de andra verkar inte dyka upp idag. Stallo började klä av sig själv och när han stod där i nattsärken, sa han till bruden: – Du behöver inte vara blyg för mig längre, vi har ju suttit bredvid varandra så länge nu, så man kan nog säga att vi är gifta. Klä av dig bröllopsstassen nu och kom och lägg dig!

När bruden fortfarande inte rörde på sig så började Stallo känna sig så irriterad, som endast en Stallo kan bli. Han tänkte för sig själv: – Nu ska jag en gång för alla visa vem som bestämmer och nu är det dags för den söta bruden att börja göra som jag säger!

Han gick fram till bruden tog tag i hennes arm för att tala om för henne hur saker och ting låg till. Då kände han att hennes arm kändes märkvärdigt platt. Han tog tag i mössan för att tvinga bruden att titta upp, och det var då som Stallo såg att det inte fanns något huvud under mössan. Han kastade iväg mössan och slet tag i kolten. Det var då han upptäckte att det var en stock under kläderna. Han var grundlurad! Oj, vad arg han var. Hans ögon var svarta som natten och det såg nästan ut som om det kom rök hur hans öron.

Stallo sprang ut ur kåtan och glömde alldeles bort att han bara hade nattsärken på sig. Han skrek rakt ut i den mörka vinternatten: – Tror ni att ni kan gömma er för mig, ingen lurar en Stallo utan att bli straffad, om jag bara hittar er så kommer ni inte leva länge till!

Samtidigt som han skrek, försökte han spana efter ljuset av en lägereld för att veta vart samerna hade gömt sig. En eld skulle avslöja dem med en gång. –Ha, skrek han plötsligt, jag ser er nog och nu ska ni få så ni tiger, skrek han samtidigt som han började springa i riktning mot elden som han kunde se, hur tydligt som helst.

Här slutar historien om samerna som mötte de stora jättarna, Stallo. Samerna klarade sig undan och vad som hände Stallo vet man inte riktigt. En del säger att han frös ihjäl, medan andra tror att han springer än. Det var nämligen inte en lägereld som han såg i nattmörkret, det var månen, och man måste springa väldigt länge för att komma fram till månen.

Samisk sägen tolkad och bearbetad 2004 av museipedagog Annika Josbrant, Norrbottens museum.